

Protos. Nicodim Măndiță

**CALEA SUFLETELOR ÎN VEȘNICIE
sau
CELE 24 DE VĂMI ALE VĂZDUHULUI**

*

Volumul II

Ediția a doua

S-a tipărit cu binecuvântarea
Prea Sfințitului Părinte CALINIC
Episcopul Argeșului și Muscelului,
în anul 1992

**Editura AGAPIS
București • 2020**

CUPRINS

VAMA A 19-A A EREZIILOR ȘI DEVIERILOR DE LA ORTODOXIE	3
VAMA A 20-A A NEMILOSTIVIRII ȘI ÎNVÂRTOȘĂRII INIMII	149
VAMA A 21-A A IDOLATRIEI ȘI CREDINȚELOR DEMONICE	232
VAMA A 22-A A FARDĂRILOR	359
VAMA A 23-A A FUMĂTORILOR	392
VAMA A 24-A A SIMONIEI	412

CERCETAREA FIECĂRUI SUFLET CREȘTINESC ÎN CELE 24 ÎNFRICOȘATE VĂMI ALE VĂZDUHULUI

VAMA a 19-a, A EREZIILOR ȘI A DEVIERILOR DE LA ORTODOXIE

Tăind văzduhul cu repeziciunea fulgerului, am urcat tot mai sus, până ce am ajuns la vama ereziilor: falsele raționamente asupra adevăratei Religii Ortodoxe, lepădarea de dreapta Credință Ortodoxă, hulirea, blasfemia... Acolo se întreabă gândurile nedrepte și socotelile strâmbe față de dreapta Credință Creștinească, depărtările de drept-credincioasa mărturisire a adevăratei credințe, neîndeplinirea făgăduințelor și îndatoririlor creștinești, îndoirea în credință, hulele asupra Sfințeniei și altele asemenea acestora.

În vremea minuțioaselor cercetări, pe care mi le făceau arapii infernali ai acestei vămi, îmi apăreau în minte luminoasele hotărâri Divine, însoțite de sfaturile apostolești și părintești din Dumnezeieștile Scripturi și din cărțile Bisericești: „Păziți-vă de proorocii mincinoși care vin la voi îmbrăcați în piei de oi; iar pe dinăuntru sunt lupi răpitori. După faptele lor îi veți cunoaște. Eu - zice Mântuitorul către iudei - am venit în numele Tatălui Meu și voi nu Mă primiți pe Mine. De va veni altul (Antihrist) în numele său, pe acela îl veți primi”. „Mă tem - strigă Apostolul - ca nu cumva, precum șarpele a amăgit pe Eva cu vicleșugul său așa să se strice și înțelegerile voastre de la credința în Hristos. Că de ar propovădui cel ce vine pe un alt Iisus, pe care n-am propovăduit, sau de a-ți lua alt duh, care n-ați luat, sau altă evanghelie, care n-ați primit, bine l-ați suferi... Unii ca aceia sunt Apostoli mincinoși, lucrători vicleni închipuindu-se în Apostolii lui Hristos. Și nu este de minunat, că însuși Satana se preface în înger de lumină. Nu este dar lucru mare că se preface și slujitorii lui ca slujitorii dreptății, al căror sfârșit va fi după faptele lor... După trecerea mea vor intra

lupi grei între voi, care nu vor cruța turma. Și dintre voi înșivă se vor scula bărbați, grăind îndărătnicii ca să tragă pe ucenici după dânșii... Vă rog pe voi, fraților, să vă păziți de cei ce fac împerecheri și sminteli împotriva învățaturii pe care voi ați învățat-o și vă feriți de ei. Că unii ca aceștia nu slujesc Domnului nostru Iisus Hristos, ci pântecelui lor: și prin cuvinte ce par a fi bune și prin cuvântări de bine, înșeală inimile celor proști... Am auzit că se fac împerecheri între voi. Fiecare din voi zice: „Eu sunt al lui Pavel, iar eu al lui Apolo, eu al lui Chifa, iar eu al lui Hristos... Au doară s-a împărțit Hristos...? Cuvântul Crucii celor pieritori este nebunie; iar nouă celor ce ne mântuim este puterea lui Dumnezeu... Mă mir de voi că așa de curând vă mutați de la cel ce va chemat pe voi prin Darul lui Hristos la altă evanghelie, care nu este alta fără numai sunt oarecare ce vă tulbură și vor să strămute Evanghelia lui Hristos. Însă măcar și noi, sau înger din cer, de va binevesti vouă, afară de ceea ce am binevestit, anatema să fie. Că acum pe oameni aduc la adevăr, sau pe Dumnezeu? Sau caut să plac oamenilor? De-aș plăcea încă oamenilor, n-aș fi sluga lui Hristos... Păziți-vă de câini (care rup din trupul Bisericii lui Dumnezeu), păziți-vă de lucrătorii cei răi, păziți-va de tăiere... Aceștia sunt vrășmașii crucii lui Hristos al căror sfârșit este pierzarea al căror Dumnezeu este pântecetele și a căror slavă este rușinea lor, care cugetă cele pământești... Poruncim vouă, fraților, în numele Domnului nostru Iisus Hristos, să vă feriți de toți frații care umblă fără rânduială și nu după predania care au luat de la noi... De omul eretic după una și a doua sfătuire te ferește, știind că

unul ca acesta s-a răzvrătit și păcătuiește, fiind singur de sine osândit... Au fost și prooroci mincinoși în popor, precum și între voi vor fi învățători mincinoși care vor băga eresuri de pierzare și se vor lepăda de Stăpânul Cel ce i-a răscumpărat pe dânșii, aducându-și lor grabnică pierzare, și mulți vor merge în urma înverșunărilor lor, prin care se va huli calea adevărului. Și pentru lăcomia lor, cu cuvinte amăgitoare vă vor precupeți pe voi, a căror judecată încă de mult nu zăbovește și pierzarea lor nu dormitează.

Fiilor, ceasul de apoi este și precum ați auzit că antihrist vine și acum mulți antihriști s-au făcut. Din aceasta cunoaștem că este ceasul de apoi. Dintre noi au ieșit, și nu erau dintre noi, că de ar fi fost dintre noi, ar fi rămas cu noi. Deci, pentru aceea au ieșit dintre noi ca să se arate că nu sunt toți dintre noi. Voi însă aveți Ungere (Mir-Ungere) de la Cel Sfânt și știți toate... Voi, fiilor, sunteți de la Dumnezeu și ați biruit pe aceia, căci mai mare este Cel ce este în voi decât cel ce este în lume. Aceia din lume sunt pentru aceea din lume grăiesc și lumea pe dânșii îi ascultă. Noi din Dumnezeu suntem; cel ce cunoaște pe Dumnezeu, ne ascultă pe noi, care nu este din Dumnezeu nu ne ascultă pe noi. Prin aceasta cunoaștem Duhul Adevărului și duhul înșelăciunii. Oricine va veni la voi și nu va aduce învățătura aceasta (a drepte credințe Creștine Ortodoxe) să nu-l primiți în casă și să nu-i ziceți lui „bucură-te”. Că cel ce-i va zice lui „bucură-te” se face părtaș faptelor lui celor rele.

„Afară din Împărăția lui Dumnezeu sunt câinii, (ereticii care rup pe fii și fiice din corpul Sfintei Biserici Creștine Ortodoxe), fermecătorii, curvarii, ucigașii, închinătorii de idoli și toți cei ce iubesc și spun minciună!”¹

Acea vamă am trecut-o fără de ispitire, pentru că în viață având și păzind dreapta credință, nu m-am aflat vinovată. Și așa de acolo am mers înainte, apropiindu-ne de porțile Cerești.

Îngerii cu sufletul urcând tot mai sus la cer, ajung la vama a 19-a, a învrăjbirilor, dezbinărilor, eresurilor, a dezertării de la dreapta credință și atacarea ei prin rugăciuni cu ochii închiși și felurite bolboroseli supranumite deeretici „rugăciuni în duh”, cu false raționamente con-

tra adevăratei religii Creștine Ortodoxe, care-i întemeiată pe Doctrina Mântuitorului nostru Iisus Hristos Dumnezeu, pe învățătura Sfinților Apostoli, a celor 7 Sinoade ecumenice a Sfințelor Sinoadelor locale, a Sfinților Părinți, și a duhovniceștii rațiuni. Vameșii acelei vămi, cu șeful lor drăcesc, ies înaintea sufletelor, le cercetează minuțios dacă în vreun fel sau altul au deviat ori dezertat de la adevărata credință Creștină Ortodoxă la alte confesiuni, erezii sau rătăcirii sectare, de au ascultat minciuno-învățăturile lor, de au cântat și s-au rugat cu ei, închizându-și ochii la rugăciuni și bolborosind felurite cereri după capetele lor în afara cărților sfinte și contra rânduielilor Bisericii lui Dumnezeu, de ex. de:

287) **M-am rugat cu ochii închiși ca sectarii? (a)**

a) DREPTCREDINCIOȘII CREȘTINI NU SE ROAGĂ CU OCHII ÎNCHIȘI CA SECTARII. Mulțimea deviațiilor de la dreapta credință, împărțiți în peste 800 de secte, adeseori se lingușesc pe lângă fiii și fiicele Bisericii lui Dumnezeu, pe lângă cei mai ușuratici, sau mai slabi de înger, vrând să le vâre în suflute, pe lângă alte rătăcirii de-ale lor, și închinarea, rugăciunea cu ochii închiși, îmbătându-i de cap, că numai astfel ei se roagă în duh lui Dumnezeu Tatăl, după cuvântul Mântuitorului. Pentru păzirea oilor cuvântătoare, de acei lupi răi de care ne-a poruncit Mântuitorul și Apostolul să ne păzim, noi Preoții Bisericii sfătuim:

Toți bine-credincioșii, creștini și creștine, să se păzească de acei deviați de la dreapta credință care lăsându-se molipsiți de feluriți sectari, se în-

¹ Mt. 7, 15; Ioan. 5, 43; 2 Cor. 11, 3-4, 13-15; F. Ap. 20, 28-31; Rom. 16, 17-18; 2 Cor. 11, 12, 18; Gal. 1, 6-10; Filip. 3, 2, 18-19; 2 Tes. 3, 6; Tit. 3, 10-12; 2 Petru 2, 1-2; 1 Ioan 2, 18-19; 4, 4-6; 2 Ioan 1, 10-11; Apc. 22, 15.

chină după obiceiul acelorora, cu ochii închiși, sub falsă înțelegere a cuvintelor Sfintei Scripturi susținând că ei se închină în duh și adevăr. Cuvintele acelea rostite de Domnul nostru Iisus Hristos Dumnezeu, au cu totul alt înțeles adevărat. Deci, nu înțelesul fals al unor ușuratici răstălmăcitori ai Dumnezeieștilor Scripturi² care susțin morțiș că închinarea în duh și adevăr înseamnă a se închina cu ochii închiși. Mântuitorul prin cuvintele: „*Vine vremea și acum este, când închinătorii cei adevărați se vor închina Tatălui cu Duhul și cu Adevărul...*”. arată către Samarineanca³ care știa că Samarinenii se închină în muntele Ebal-Garizim, iar Iudeii, Israelul Vechi, în Ierusalim, că în legea nouă Israelul Nou, sau poporul Creștinesc, unindu-se cu El prin Sfântul Botez, Mir-Ungere și împărtășirea cu Preasfântul Trup și Sângele Său și prin celelalte Taine Sfinte și Daruri ale Duhului Sfânt, nu vor mai rămâne încercuiți sau pironiți cu închinarea aceea ca Samarinenii în Muntele Ebal-Garizim, sau ca Iudeii în Ierusalim; ci se vor închina în tot locul unde se află ei. Dumnezeu este pretutindeni și în toată vremea prezent. Deci, închinătorii „Noului Israel” adică „Poporul Creștinesc”, închinătorii cei adevărați în tot locul Stăpânirii Lui⁴, în toată vremea⁵, se vor închina Tatălui⁶. Oare de ce nu zice lui Dumnezeu, ci Tatălui? Pentru că adevărații închinători intrând în strânse legături și în unire cu Unicul Său Fiu, Iisus Hristos, Dumnezeu-Omul, ridicându-se deasupra locului, vremilor și lumii ce zace în cel rău⁷, prin credințioșia, slujirea duhovnicească și viețuirea lor creștinească în Hristos, formează Trupul Său, Biserica lui Hristos „Triumfătoare” din cer și cea „Luptătoare” de pe pământ, al cărei Cap este Iisus Hristos Dumnezeu-Omul cel Nou⁸.

Astfel, noi devenind, fiind și rămânând fii și fiice ai lui Dumnezeu prin Duhul Fiului Său trimis de El în inimile noastre strigăm: „Avva Părinte!” adică Tată⁹. Închinarea se face de bi-

ne-credințioșii creștini în Duh atunci când cu tot sufletul lor se închină lui Dumnezeu fără pironirea minții la cele pământești, fără răspândirea gândurilor la cele lumești; ba chiar nici la creaturile cerești. Pentru o mai bună lămurire, dăm aici câteva exemple mai grăitoare:

1) Un pustnic bătrân, binecredincios și iubitor de Dumnezeu, umblând prin pustie și făcându-și rugăciunile cu purtare de grijă, au venit din cer la el, doi Îngeri luminați care mergeau alături de dânsul, unul în dreapta și altul în stângă lui. El însă rugându-se înainte, nici cătuși de puțin n-a căutat la dânsii. De ce? Pentru ca să nu-și piardă cea mai mare, adică legătura prin rugăciune în Duh și în Adevăr cu Dumnezeu, Care este vistieria tuturor bunătăților și Izvorul fericirii vremelnice și veșnice. Aceasta a făcut-o el aducându-și aminte de cuvântul Apostolului, care zice: „*Nici îngerii, nici începătoriiile, nici căpeteniile, nici puterile nu vor putea să ne despartă pe noi de dragostea lui Dumnezeu, care este în Hristos Iisus Domnul nostru*”¹⁰.

2) Un alt bătrân sihastru, rugându-se atâtea îi stătea împotriva diavolul, că atunci când își ridica mâinile la rugăciune, vrăjmașul diavol se prefăcea în chip de leu și apucându-l pe bătrân cu labelle sale cele de dinainte, își înfîgea ghearele în amândouă coapsele nevoitorului și nu-l slăbea până nu-și lăsa mâinile în jos! Dar Sfântul Părinte neslăbind în credință, își împlinea rugăciunile sale obișnuite.

3) Un sihastru bătrân rugându-se în pustie, au venit dracii și o săptămână îl trânteau, îl necăjeau și-l scuturau, ridicându-l în sus cu rogojina și n-au putut să-i pogoare mintea lui de la rugăciunea cea fierbinte, pe care o făcea înaintea lui Dumnezeu.

4) Pe un pustnic l-a mușcat o scorpie de un picior, când se ruga, dar el nu s-a mișcat până nu și-a săvârșit rugăciunea¹¹.

² 2 Petru 3, 16; 2, 1-3; Filip 3, 2.

³ Ioan 4, 23-24.

⁴ Ps. 102, 22- 23; Sofonie 2, 4-11; Mal. 1, 11; Ps. 71, 11; 112, 3-4, Is. 19, 25; 60; 1 Petru 2, 10.

⁵ Ps. 33, 1; 105, 48; 133; Is. Sir. 18, 22; Lc. 18, 1; Colos. 4, 2; 1 Tes. 5, 17.

⁶ Ioan, 4, 21-24.

⁷ 1 Ioan 5, 19; comp. Gal. , 4; Apc. 17; 18; Ps. 136.

⁸ Rom. 12, 5; 1 Cor. 12, 27; Efs. 1, 22-23; 2, 18-22; Colos, 1, 18-24; Ioan 17, 9-23.

⁹ Is. 56, 5; 63, 16; 64, 8; Ier. 3, 19; Mal. 1, 6; 2, 10; Tobit 13, 4; Is. Sir. 51, 13; 3 Macab 5, 7; Rom. 8, 15; 1 Ioan 3, 1-2; 4, 4-6; 1 Petru 1, 17; Ioan 20, 17; Mt. 6, 8-13; 5, 44-48; 2 Cor. 6, 18; Gal. 1, 3-4.

¹⁰ Rom. 8, 35-39; P. o.c. pp. 440, 29; cap. 27, 9.

¹¹ P. o.c. pp. 440, 27-28; 435, 8.

„Oricâți cu Duhul lui Dumnezeu se poartă în (credincioșie, rugăciuni și viețuire curat creștinească), aceștia sunt fiii lui Dumnezeu”¹².

Prin cuvântul închinare în duh, înțelegem închinarea cu tot sufletul nostru lui Dumnezeu. Aceasta reiese și din cuvintele fericitului Augustin, care zice: „*Cauți un templu înalt, un loc Sfânt (pentru a te închina)? Fă templu pentru Dumnezeu lăuntru, interiorul tău. Templul lui Dumnezeu este Sfânt, și acesta sunteți voi*”¹³. Vrei să te rogi într-un Templu, într-o Biserică? Roagă-te în tine însuși. Fii tu însuși mai întâi Templul lui Dumnezeu, căci El aude pe cei ce-L cheamă din Templul Său. Un astfel de minunat Templu a fost Mântuitorul, Care se ruga oriunde Tatălui Ceresc; pe malul mării, într-o grădina, în pustii, în munte, în case, în Templu, cu toată căldura, prosternându-Se înaintea Lui. Un astfel de Templu au fost Sfinții Apostoli și urmașii lor vrednici, care se rugau adeseori în felurite locuri, mai ales în Sfânta Biserică¹⁴. De la adunarea acestor Temple - Biserici vii - sfințite lui Dumnezeu în folosul mântuirii oamenilor, și-a luat numirea Biserică.

Sit, Moise și alți plăcuți Celui Preaînalt, au vorbit cu Dumnezeu, în Duh și Adevăr. Rugându-se cu tot sufletul lor, s-au luminat la față în așa măsură, încât Sit a fost numit Dumnezeu și urmașii lui fiii lui Dumnezeu¹⁵; iar Moise așa de mult strălucea la față încât a fost silit să-și acopere fața cu o maramă când vorbea cu poporul¹⁶. Precum becurile electrice, ca să poată lumina, trebuie să stea în strânsă legătură cu uzina electrică; tot așa și cei ce se închină, trebuie să se roage în Duh, adică să stea în strânsă legătură cu sufletul și mintea lor cu Dumnezeul luminilor, să se lumineze și să lumineze, să se folosească și să folosească și pe semenii lor.

Precum am mai arătat, Dumnezeu fiind Duh curat, universal, nemărginit, veșnic, prezent în orice loc și în orice vreme în întreg universul, El nu este legat de anumite locuri, de pildă de

muntele Ebal-Garizim, cum credeau Samarinenii, sau de Ierusalim, cum credeau Iudeii; deci după adevăr închinătorii Lui cei adevărați se pot închina lui Dumnezeu în orice vreme și în orice loc, numai să se roage cu toată credincioșia și cu tot sufletul, ca să se folosească, bine-plăcând Lui. Iată, în scurte cuvinte, însemnătatea închinării în Duh. Închinătorii adevărați trebuie să se roage în „Adevăr”. Adevărații închinători sunt aceia care cred și viețuiesc după Legea Dumnezeiască.

Închinarea aceasta este în contrast cu închinarea Samarinenilor, care consta în aducerea jertfelor de animale pe muntele Garizim și a Iudeilor care aduceau jertfe de animale la Templul din Ierusalim. Adevărata închinare în „*Noul Israel*” sau în „*Poporul Creștinesc*”, urmează să fie jertfa internă, spirituală. Aceasta a arătat-o și psalmistul sub inspirația Divină, zicând: „*Jertfește lui Dumnezeu jertfă de laudă și dă Celui Preaînalt rugăciunile tale. Împlinește făgăduințele tale. Cheamă-Mă pe Mine în ziua necazului tău, și Eu te voi scoate și tu Mă vei proslăvi. Jertfa laudei Mă va slăvi și acolo este calea în care voi arăta lui mântuirea Mea*”¹⁷. Aceasta o arată clar și Apostolul, zicând: „*Rogu-vă pe voi, fraților, pentru îndurările lui Dumnezeu să vă puneți înaintea trupurilor voastre jertfă vie, sfântă; bine plăcută lui Dumnezeu, slujba voastră cea cuvântătoare și să nu vă asemănați chipului veacului acestuia... Așadar, prin Iisus Hristos, Care S-a Jertfit înaintea Tatălui pentru mântuirea noastră, să aducem jertfă de laudă pururea lui Dumnezeu rodul buzelor prin care se mărturisește și se proslăvește Numele Lui. De asemenea facerea de bine și împărțirea să nu o uitați că asemenea jertfe sunt plăcute lui Dumnezeu și îmblânzește mânia Lui. Acestea făcând și lepădând tot răul, vicleșugul, fățărnicii-le, sfezile, clevetirile și hrânindu-ne îmbelșugat cu Cuvântul lui Dumnezeu - noi toți, cler și popor Creștinesc - după Dreptarul Ortodoxiei¹⁸, vom deveni, vom fi și vom rămâne; neam ales, Preoție împărătească, popor Sfânt, ales și transportat din*

¹² Rom. 8, 14; Gal 1, 3, 26-27; 5, 18; 6, 14-16; 2 Cor. 6, 16-18; Efs. 2, 21; Rom. 8, 9.

¹³ 1 Cor. 3, 16-17; 6, 19; 20; 2 Cor. 6, 16; Ioan 14, 21-23; Gal. 1, 2, 20; 2 Cor. 13, 5; Gal. 4, 19.

¹⁴ Mt. 6, 6; 1 Cor. 6, 19; 3, 16; Mt. 14, 23; Ioan, 2, 13-22; Lc. 2, 41-49; Mc. 11, 17; Lc. 24, 53; F. Ap. 2, 46-47; 22, 17; 24, 11-13.

¹⁵ Hron. o.c. pp. 86-87; Fac. 5, 3-8; 6, 2.

¹⁶ Ieș. 34, 29-35; 2 Cor. 3, 7, 13-16.

¹⁷ Ps. 49, 14-15, 24; comp. Ps. 26, 11; 76, 2; 85, 12; 64, 1-2; 65; 137.

¹⁸ Gal. 6, 16.

întuneric în minunata Sa lumină, norod luminat, luminător al neamurilor pământului¹⁹. Iată, astfel se înțelege și închinarea în Adevăr.

Din cele arătate am văzut cu toții că închinarea în Duh și în Adevăr, prezentată de Mântuitorul în convorbirea Sa Cu Samariteanca, nu este închinarea cu ochii închiși, cum greșit au înțeles unii; ci e închinarea dată Tatălui cu tot sufletul și mintea noastră, este închinarea dată Lui cu toată evlavia (lipsită de fățarnicie), cu pietate sinceră, izvorâtă din inimă, potrivit, cât putem mai mult cu credincioșia și viețuirea noastră după poruncile Dumnezeiești și sfaturile Sfintei Biserici drept-credincioase²⁰.

Rugăciunea aceasta făcută cu mintea îndreptată la Dumnezeu (fără împrăștierea gândurilor), călduroasă, fierbinte, cu luare aminte (lipsită de fățarnicie, care ucide în om dragostea de Dumnezeu, de aproapele și de mântuirea sa), e o rugăciune făcută în Duh și în Adevăr, primită de Mântuitorul și plăcută Tatălui Ceresc. „Dumnezeu este Duh și cei ce se închină Lui, se cade să se închine cu Duhul și cu Adevărul”. Noi toți creștinii dornici de mântuire - Păstori și păstoriți - suntem datori a urma Mântuitorului nostru Iisus Hristos Dumnezeu - Omul, Care ne-a învățat, cu pilda vieții Sale și cu cuvântul, cum să urmăm Lui și urmașilor Săi, Sfinților Apostoli și Părinților luminători ai Sfintei Biserici din cursul acestor peste 19 secole... „Fiți următori mie, fraților - zice Apostolul - precum și eu lui Hristos și vă uitați la cei ce se poartă după pilda pe care o aveți de la noi”²¹.

1) Acea pildă a viețuirii Domnului și a lor ne îndeamnă Apostolul s-o urmăm, nu să ne rugăm cu ochii închiși. Aceasta este adeverită clar și de Dumnezeiasca Evanghelie. Astfel, la minunea înmulțirii pâinilor, aflăm scris așa: „Iisus luând cele cinci pâini și cei doi pești, căutând la cer, a binecuvântat pâinile și frângându-le

le-a dat ucenicilor Săi ca să le dea poporului...”²². Precum tatăl la masa familiei în numele tuturor rostește rugăciunea cu privirile îndreptate spre cer...²³ după rânduielele Divine date în Israil de Dumnezeu prin trimișii inspirați de El; așa și aici Mântuitorul caută spre cer, își înalță privirile Sale mai întâi la Tatăl Său din cer (privește în sus către Tatăl Său Ceresc, nu închide ochii) rugându-se și apoi binecuvântează pâinile și frângându-le, dă ucenicilor și aceștia celor 5.000 de bărbați, plus femeile și copiii ce erau cu dânșii...

2) Vrând Domnul nostru Iisus Hristos să vindece un surdo-mut... l-a luat din mulțime anume, și-a pus degetele Sale în urechile lui și scuipând, s-a atins de limba lui, căutând (înălțându-și privirile la cer nu închizându-și ochii), a suspinat și a zis lui: „Effatta” adică deschide-te²⁴. Aici, prin înălțarea privirilor Sale la cer, Mântuitorul ne învață că atunci când ne vom ruga pentru bolnavi, sau când vom cere ceva de la Dumnezeu, să căutăm a privi la cer, de acolo de sus să cerem de la Dumnezeu cele de folos....

3) La învierea lui Lazăr, după ce oamenii au ridicat piatra de pe mormânt, sub care era mortul zăcând, Iisus și-a ridicat ochii Săi în sus și a zis: „Părinte, mulțumescu-Ți că m-ai ascultat...”. Prin ridicarea ochilor la cer însoțită de mulțumiri (nu prin închiderea ochilor), Mântuitorul ne arată clar unitatea Sa cu Tatăl și ascultarea Sa în toate de El²⁵.

4) În rugăciunea Arhierescă pe care, Dulcele nostru Mântuitor a făcut-o la cer, în ajunul Patimilor Sale, după Cina cea de Taină: pentru Sine²⁶... pentru Apostoli²⁷ și pentru noi toți, Biserica Lui,²⁸ - mărturisește ucenicul cel iubit, care stătuse cu capul plecat pe pieptul Lui la Cină - că a zis: „Părinte a venit ceasul... Proslăvește pe Fiul Tău”²⁹. Prin înălțarea privirilor la cer, El exprimă datina cum poporul lui Dumnezeu își săvârșea rugăciunile. Aici El ne învață că,

¹⁹ Rom. 12, 1-2; Ieș. 13, 15 -16; Evr. 13, 12-16; 9, 28; 10, 12-25; 1 Petru, 2, 1-10.

²⁰ Mt. 28, 20; 18, 19; 16, 17 -18; Gal. 6, 16; comp. Ps. 118, 165, 105; 72, 1-2; 124, 5; Filip. 3, 16-21.

²¹ Mt. 11, 29; 1 Ioan. 2, 6; 1 Cor. 11,1; Filip 3, 17.

²² Mt. 14, 19; Mc. 6, 41; Lc. 9, 16.

²³ Ps. 122, 1-2; 2 Paral. 20, 10-31; Ps. 24, 13-16; 120, 1-2; 140, 8-9.

²⁴ Mc. 7, 33-34.

²⁵ Ioan. 11, 39-42; 5, 30; 6, 65, 45; Filip 2,6-11.

²⁶ Ioan 17, 1-5.

²⁷ Ioan 17, 6-19.

²⁸ Ioan 17, 20-26.

²⁹ Ioan 17, 1.

în ispite și în primejdii să lăsăm totul la o parte și să alergăm prin rugăciuni la Dumnezeu, Care ne poate ajuta și salva din orice fel de nefericire.

Suștinătorii rugăciunilor eterodoxe cu ochii închiși și feluritele bolboroseli făcute după poftele și după capetele lor seci, poate vor zice că ei urmează vameșului din pilda Mântuitorului, care nici ochii la cer nu voia să-și ridice, însă nu și i-a închis la rugăciune, ci în smerenia lui adâncă, își ținea ochii pironiți la pământ, la așternutul picioarelor lui Dumnezeu³⁰. Așadar, nici aici nu au nici o dreptate. Rugăciunea vameșului este departe de a lor, ca cerul de pământ. Vameșul se socotea mare păcătos. El nu-și ridica ochii spre cer și cu atât mai puțin capul și mâinile³¹; ci își bătea pieptul, zicând: „*Dumnezeule, milos-tiv fi mie păcătosul*”. E o mare deosebire între a nu ridica ochii la cer din cauza umilinței și a închide ochii la rugăciune, împotriva rânduiei Bisericii lui Dumnezeu; între rugăciunea vameșului și rugăciunile pe care le fac aceia cu ochii închiși, pe când în realitate ei se socotesc copii lui Dumnezeu, buni, fără păcate, egali sau tot una cu Sfinții³².

Cei dornici de rugăciuni cu ochii închiși, văzând că nu au dreptate nici aici, poate că își vor căuta potriveală la Sfântul Evanghelist Matei, la rugăciunea în casă cu ușa închisă. Dar nici aici nu au dreptate... „*când te rogi - zice Mântuitorul - nu fi ca fățarnicii, cărora le place să se oprească și să se roage în adunări și la răspântiile ulițelor, ca să se arate oamenilor. Adevăr vă spun, că își iau plata lor pentru aceasta. Tu însă când te rogi, intră în camera ta și închizând ușa, roagă-te Tatălui tău în ascuns și Tatăl tău Cel ce vede cele ascunse, îți va răsplăti ție la arătare. Și când vă rugați, nu grați multe ca păgânii, care socotesc că în multele lor vorbiri (polologhii) vor fi auziți. Să nu vă asemănați acelora, că știe Tatăl vostru de ce aveți trebuință mai înainte de a cere voi de la El*”³³. În aceste cuvinte evanghelice, Mântuitorul ne arată:

1) Falsitatea rugăciunilor pe care le făceau fariseii în văzul și auzul oamenilor, spre a fi lăudați de ei.

2) El îi înfierează că rostesc rugăciuni multe și lungi, după obiceiul păgânilor, cu care erau adeseori în contact. Iudeii se rugau cu fața îndreptată spre Templu, după datinile lor³⁴. Camera, bucătăria³⁵; camera dinăuntru casei³⁶, sau poate vreun foișor³⁷ trebuie a le prefera credincioșii Creștini în locul adunărilor și răspântiilor, unde fariseii se rugau spre a fi văzuți și lăudați de oameni. Închizând ușa, arată izolarea, când este cu putință; iar când nu putem așa, ne izolăm în ființa noastră. Rugăciunea este o convorbire cu Dumnezeu, pe care o facem atunci când o săvârșim izolați de lucrurile și adunăturile lumești. Totuși la trebuință o facem și în adunarea mulțimii oamenilor, în lăuntru nostru, în interiorul ființei noastre, știind că nu locul strică, ci modul și scopul când nu-i după plăcerea lui Dumnezeu. Așa de pildă, Mântuitorul adeseori S-a rugat; între ucenici, între credincioși și între oameni. De asemenea Sfinții Apostoli și urmașii lor.

Din cele arătate, nici din locul acesta scripturistic nu reiese susținerea de a se ruga cineva cu ochii închiși, sub cuvânt că se închină cu Duhul și cu Adevărul. Credem că sunt de ajuns cele arătate pentru a se lămuri cei ce din neștiință sau din molipsirea de duhul înșelăciunii au gândul să se roage înainte cu ochii închiși, ca unii ce sunt amăgiți... Nimeni însă să nu se rătăcească după amăgirea celor ce îi înșeală³⁸. În adunarea Domnului nu-i iertat să se facă rugăciuni sectare, cu ochii închiși și bolborosind fiecare, unii după alții, ce le trăsnește prin cap, sub cuvânt că se roagă cu Duhul și cu Adevărul... sunt două feluri de duhuri: Duhul lui Dumnezeu, adică Duhul Sfânt și duhul diavolesc, necurat, duhul beznei iadului ce stăpânește sufletele care sub diferite forme, se fac potrivnice rânduiei dreptcredincioasei Biserici a lui Dumnezeu. Duhul lui Dumnezeu adi-

³⁰ Mt. 5, 35; comp! F.Ap. 7, 49; Is. 66, 1-2.

³¹ 1 Tim. 2, 8.

³² Lc. 18, 9-14; 16, 15.

³³ Mt. 6, 5-8.

³⁴ Dan. 6, 10-11; comp. Ps. 5, 7; 3 Împ. 8, 38-53; Ioan 2, 14-17; Lc. 18, 10.

³⁵ 2 Lege 28, 6, 8; 4 Împ. 4, 32-33; Mt. 6, 6.

³⁶ Fac. 43, 30; Jud. 16, 9-12.

³⁷ Lc. 22, 12.

³⁸ 1 Tim 4, 1-2; 2 Tim. 3, 1-9; Mt. 13, 4-15; Fapt. Ap. 20, 28-30.

că Duhul Sfânt este acela după care s-a călăuzit Biserica din Vechiul și Noul Testament; iar duhul înșelăciunii este acela după care se călăuzesc deviații de la adevărata credință Creștină Ortodoxă. Cei ce aleargă după noutăți eterodoxe, pătesc ca și corbul ce a pierdut cașcavalul, de dragul mie-roaselor laude ale vulpii plină de viclenie.

„Iubiților, să nu credeți pe tot duhul; ci să încercați duhurile de sunt de la Dumnezeu... că mulți prooroci (antihriști) mincinoși au ieșit în lume. Voi de la Dumnezeu sunteți, filor, și ați biruit pe aceia, căci mai mare este Cel ce este în voi, decât cel ce este în lume. Aceia din lume sunt, pentru aceia din lume grăiesc și lumea pe dânșii îi ascultă. Noi din Dumnezeu suntem. Cel ce cunoaște pe Dumnezeu, ne ascultă pe noi. Cel ce nu este de la Dumnezeu nu ne ascultă pe noi. Din aceasta cunoaștem duhul adevărului și duhul înșelăciunii. Fiilor! Ceasul cel de apoi este și precum ați auzit că Antihrist vine și acum antihriști mulți s-au făcut. Din aceasta cunoaștem că este ceasul cel de apoi. Dintre noi au ieșit, dar nu erau dintre noi, că de-ar fi fost dintre noi, ar fi rămas cu noi; ci au ieșit ca să se arate că nu toți sunt dintre noi. Voi însă aveți ungere (Duh Sfânt, înțelepciune, cunoștință) de la Cel Sfânt și știți toate...”³⁹.

M-am lepădat (b) de unica dreapta credință creștinească, dezertând la schismatici, eretici, rătăcirii sectare... evrei, turci dându-le curaj a huli Ortodoxia?

b) ODATĂ CU LEPĂDAREA CREDINȚEI ȘI-A PIERDUT VIAȚA ȘI SUFLETUL. Sultanul Mahomed al II-lea a cucerit Constantinopolul, a ucis pe locuitori și numai puțini au scăpat de la moarte. Pe aceia i-au luat robi. Printre aceia era și o fată creștină, cu numele Irina, de o frumusețe rară. Sultanul i-a făgăduit că o ia în căsătorie, dacă se leapădă de creștinism și se face mahomedană. Ea slăbind în credință și întunecându-se la minte și la suflet, a consimțit să facă aceasta. Curtenii Sultanului însă erau împotriva acestei căsătorii. Totuși el hotărî să-și împlinească dorința. În aceeași vreme voi să asculte și de curtenii lui. Spuse Irinei să se îmbrace în haine împărătești, pentru că o va încununa el însuși în fața poporului. În acest scop adună mulțime multă de popor într-o piață mare. În fața tuturor, Sulta-

nul înconjurat de suita sa, întrebă pe Irina de trei ori: „Te lepezi de Hristos, de creștinism și te faci mahomedană?” Irina răspunse de trei ori: „Da”. Atunci sultanul îi puse cununa împărătească pe cap. În această clipă însă scoase sabia și îi tăie capul. După aceea zise către popor: „Voi aveți un sultan care știe nu numai pe voi să vă stăpânească, dar știe să se stăpânească și pe sine!”

Poți să pierzi averi și ranguri, fericiri cu raiu-n spic,

Dacă n-ai pierdut credința, n-ai pierdut încă nimic!

VRÂND A-ȘI CRUȚA VIAȚA ȘI-A PIERDUT ȘI SUFLETUL. Un păgân se hotărî să se răzbune pe un creștin, pe care îl ura de moarte. Întâlnindu-l pe un drum pustiu, îl amenință, că dacă nu se leapădă de credința lui creștinească, îl va străpunge cu cuțitul. Creștinul se îndoii și zise în sine: „Chiar și dacă voi face acest păcat mare, dar mă voi duce îndată să mă spovedesc și așa voi primi iertare”. Îndată însă ce săvârși păcatul acesta groaznic, păgânul îi împlântă cuțitul în gât, strigându-i diavolește: „Acum m-am răzbu-nat, căci ți-am pierdut nu numai viața trupului, ci și a sufletului tău!”

Iată unde poate duce încrederea prea îndrăzneată în bunătatea lui Dumnezeu! Mulți creștini sunt care păcătuiesc în felul acesta zicând că iarăși se vor spovedi și așa, din leacul de vindecare, fac otravă cu care îșiucid sufletul⁴⁰.

RĂSPALATA CREȘTINULUI APOSTAT. Ce răspaltă putem avea de la Lucifer? Acea pe care o primi de la Mahomed I un căpitan creștin. Acesta, după cucerirea Constantinopolului trecu din tabăra creștinilor în cea a turcilor. Aruncă Crucea pentru a lua turbanul. Mahomed, care-i promisese o fică a sa în căsătorie în schimbul trădării, îi declară că întrucât trupul său a fost murdărit prin apa Botezului Creștin, contra legii profetului lor, trebuie ca înainte de celebrarea nunții să fie jupuit de viu, pentru ca să fie aruncată pielea care a fost botezată și, după ce va îmbrăca o altă piele își va împlini făgăduința. Cum a zis, așa a și făcut. Și nefericitul renegat muri, suferind cele mai groaznice chinuri...

Cei ce s-au înrolat, prin Botez, în oastea lui Iisus Hristos, se pot aștepta la același tratament,

³⁹ 1 Ioan 4, 1-6; 2, 18-20, 21-28; Ioan 8, 44-47.

⁴⁰ D.C. o.c. pp. 55-56; 58-59.

dacă încearcă să se revolte contra lui Dumnezeu și să treacă sub steagul celui mai de moarte dușman, sub steagul diavolului.⁴¹

Nu ești învins cât timp credea, nu ți-ai schimbat și nu ți-ai stins:

- Credeți iarăși te ridică, poți fi căzut, dar nu învins.

STATORNICIE ÎN CREDINȚĂ. În regatul Bungo, o nobilă familie creștină fu greu maltrată ca să-și părăsească credința. Când aceasta nu izbuti, regele dădu ordin ca fiul cel mai mare din familie să fie adus înaintea sa spre a fi sugrumat. După două zile, fu adusă știrea tatălui, că copilul a fost sugrumat și acum regele cere pe fiica lui s-o pedepsească la fel. „Du-te – zise tatăl fiicei sale – și arată păgânului rege că virtutea la noi creștinii nu se măsoară după ani, ci după puterea credinței”. După aceasta regele ceru pe fiul cel mai mic. Și pe acesta îl trimise tatăl. După două zile veni știrea că și copilul acesta a fost sugrumat și acum regele cere să i se prezinte tatăl și mama copiilor. Se prezentară, însă nu a fost posibil să-i abată de la credința lor. Văzând aceasta regele, porunci să se ridice perdeaua din fața părinților și iată copiii lor, crezuți morți, erau acolo sănătoși. Regele le laudă tăria credinței și-i eliberă. Ce bucurie pe bieții părinți.

Tot asemenea și Dumnezeu în ceruri, pentru toată jertfa adusă pentru Numele lui, va da răsplata cuvenită. Nici cea mai neînsemnată binefacere, nu va rămâne nerăsplătită⁴².

Am luptat pentru discreditarea și distrugerea dreptei credințe (religiei Ortodoxe), a Preoților și a dreptcredincioșilor creștini? Am urât orice propovăduire și vorbire despre Dumnezeu, religie, dreaptă credință și viețuire creștinească? Am susținut că nu există Dumnezeu, îngeri, suflet (vezi pp. 54 - 65 din această carte), draci, judecată particulară și universală, răsplătirea faptelor după moarte, Rai, iad și cele 24 vămi ale văzduhului? (c) Am zis că odată cu moartea noastră, toate mor pentru noi? Că Dumnezeu ne-a dat uitării? Am zis că toate religiile sunt bune și am susținut aceasta?

c) **CE SUNT VĂMILE VĂZDUHULUI?** Vămile acestea sunt niște străji în înălțimea văzdu-

hului, la care duhurile rele întâmpină sufletele omenesti în suirea lor la Scaunul Judecătorului Ceresc. La acelea stau duhurile răutății și caută să ia de la tot sufletul vinovat de felurite păcate, un fel de plată sau răscumpărare, care stă în aceea, ca împotriva acelor păcate să arate faptele cele bune, făcute pentru contrabalansarea acelor păcate. Numirea de „vămi” și „vameși” s-a luat din istoria Evreilor... Scriitorii Creștini au pus această numire și locurilor acelora din văzduh ale „cercetării”, pe la care, sufletele cele ce se suie la Scaunul Judecătorului Ceresc, se opresc de duhurile cele rele, care se silesc să le învinovățească cu tot felul de păcate și după aceea să le ducă în iad. Cuprinderea învățaturii despre vămi se arată și în cuvântul Sfântului Chiril al Alexandriei (+ 444 d. Hs.) pentru Ieșirea sufletului, care este spus mai pe larg în cartea numită „Ușa Pocăinței”, pp. 332-356, editată în Brașov, anul 1812, din cuprinsul căreia dăm și noi aici o mică parte:

„La despărțirea sufletului nostru de trup - zice Sfântul Chiril - vor sta înaintea noastră, dintr-o parte oștile și puterile cerești, iar din altă parte puterile întunericului, mai-marii vămilor din văzduh, arătătorii faptelor noastre. Văzându-i pe aceia sufletul, se va înspăimânta, va tremura și de tremurare și frică își va căuta lui apărare de la Îngerii lui Dumnezeu. Fiind însă primit de Îngeri și sub apărarea lor trecând prin văzduh și înălțându-se în sus, el întâmpină felurite locuri de vămi, la care îi vor împiedica urcarea lui către Împărăția Cerească, muncindu-se să-l oprească, ostenindu-se să-l împiedice în alergarea și suirea lui spre dânsa. La fiecare din acele vămi se va cere răspuns deosebit pentru tot păcatul... Toată patima și tot păcatul acolo le cercetează acei diavoli – vameși – întrebători. La acelea au să stea de față, de o parte, Dumnezeieștile Puteri și de cealaltă parte, ceata duhurilor necurate. Îngerii au să arate faptele bune ale sufletului; iar dracii vameși au să-l învinovățească de păcatele făcute. Astfel, dacă pentru viața sa cea blagoslovită și plăcută lui Dumnezeu, el va fi vrednic de cunună, apoi îl vor lua pe dânsul îngerii și atunci el va alerga fără nici o frică la Împărăția Cerurilor. Dacă însă dimpotrivă, se va afla că el a petrecut

⁴¹ (P.P. o.c. 109).

⁴² (O.M.P. 908).

în lene și în neînfrânare, atunci va auzi glasul cel groaznic: „Să se ia cel necurat, ca să nu mai vadă slava Domnului”⁴³. Atunci îl vor lăsa pe el Îngerii lui Dumnezeu și-l vor lua demonii cei groaznici și sufletul se va arunca în legături nedezlegate în temnițele iadului...⁴⁴.

De aici se vede că vămile închipuiesc în sine calea cea pentru toți așezată, plină de tot felul de prigoniri și străji pe care au să le treacă toate sufletele omenești de la viața aceasta vremelnică la cea veșnică, precum cele bune așa și cele rele. În vremea trecerii acesteia, fiecare suflet în ființa - prezența - Îngerilor și a demonilor, totodată și înaintea ochilor Celui Atoatevăzător, a Drepțului Judecător, pe rând și cu de-amănuntul, se cercetează în totul faptele cele bune și cele rele. Urmare acestor socoteli cu de-amănuntul, este aceea că, sufletele cele bune, fiind îndreptate la toate vămile, se înalță de Îngeri drept la locașurile Raiului; iar sufletele cele păcătoase, fiind oprite ori la o vama ori la alta și fiind învinovățite de spurcăciunea diferitelor păcate mai puțin ori mai multe, din cele 365 feluri de păcate - vezi viața Sfântului Arhieru Nifon din Viețile Sfinților, o.c. pg. 1195 - se trag, după hotărârea Judecătorului Celui nevăzut, de demoni în locașurile lor întunecate. Cu așa chip, vămile nu sunt altceva decât „judecata cea din parte” sau „judecata particulară”, pe care nevăzut o face peste sufletele omenești Însuși Domnul prin mijlocirea îngerilor, slobozind la aceia și pe „clevetitorii” fraților noștri. (Apc. 12, 10), adică pe duhurile cele rele, judecată la care se aduc aminte sufletului toate fără nici o părtinire și unde se cântăresc lucrurile lui, după care i se rânduiește o stare știută. Judecata aceea se numește „din parte”, spre deosebire de Judecata cea de obște, care va fi pentru toți oamenii la sfârșitul lumii, când Fiul Omului va veni pe pământ în Slava Sa (Mt. 25).

În viața Cuviosului Vasile cel Nou sunt descrise multe amănunte ale judecății acesteia de la vâmi. Citind toate descoperirile acelea, se cuvine însă de ținut minte, că precum obștește, când se închipuiesc pentru noi lucrurile din lumea du-

hovnicească, fiindcă noi purtăm trup, apoi ne-greșit că pentru chipurile acelea, se amestecă și ceva simțitor, asemenea închipuiri și îndeosebi - sunt amestecate și în învățătura aceasta pentru vâmi, pe care le trec sufletele oamenilor după despărțirea lor de trup. Deci, se cuvine tare bine de ținut minte învățătura pe care a dat-o îngerul Cuviosului Macarie Alexandrinul (+ 395 d. Hs), când a început să-i spună lui pentru vâmi, astfel: „Lucrurile pământești să le ai aici ca pe cea mai slabă închipuire a celor cerești”. Trebuie însă de închipuit și vămile, nu în înțelegere groasă și simțitoare, ci cât se va putea pentru noi duhovnicește și să nu te apuci cu tărie de lucrurile deosebite, despre care au scris mulți scriitori și în felurite spuneri, chiar ale Bisericii, având toți în vedere unul și același lucru despre vâmi, deși vorbesc cu deosebire cuvinte.⁴⁵

Credem că sunt de ajuns cele arătate până acum asupra existenței vămilor văzduhului, despre care încheiem cu mărturisirea voievodului Cartagenean Taxiote, privitoare la acestea, zicând: „...Sufletul meu îngrozit de vederea arapiilor buzați - istorisește el după ce a fost înviat de Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril - ieșind din trup, a sărit în brațele a doi Îngeri tineri, frumoși și luminați. Suind noi în zbor de la pământ la înălțimea cerului, am dat peste vămile văzduhului, care țin calea și opresc pe cei care suie în sus. Vameșii acelor vâmi întrebau de toate păcatele: unii de minciuni, alții de nedreptăți, de zavistie, de mândrie, de curvie, de preacurvie, de tâlhărie și de alte păcate. Îngerii cei buni purtau un mic sicriș, din care scoteau faptele mele cele bune la trecerea vămilor, pe care le puneau în cumpăna dreptății cu faptele mele cele rele și așa răscum-părându-mă, puteam merge înainte...”⁴⁶.

288) Am cercetat capiștile (adunările) schismaticilor, ereticilor, sectarilor, am ascultat învățăturile lor, am cântat cântecele lor potrivnice dreptei credințe?

289) Am primit în casa mea pe: schismatici,eretici și răcăciți sectari, ascultându-le învățăturile lor și le-am părtinit în inima mea, zicând că ei vorbesc bine din scripturi? M-am

⁴³ Is. 26, 10; Apc. 21, 27; 13, 8-10; 20, 12-15.

⁴⁴ 1 Cor. 3, 12-15; Apc. 3, 15-18; 21, 8-27.

⁴⁵ Despre aceasta vorbesc pe larg: „Viețile Sfinților”, „Viața Repauzaților”, „Misterele vieții viitoare”, revista „Biserica Ortodoxă Română”, „Credința”, pp. 788—790, de autor, ș.a.

⁴⁶ Vezi Cazania și Prolog 8 Noiembrie.